

A TERRORIZMUS KRIMINALIZÁLÁSÁNAK NEMZETKÖZI VETÜLETE

Absztrakt

Jelen tanulmány a terrorizmus elleni fellépést helyezi a vizsgálódás középpontjába. Ezért egyrészt a terrorizmus jelenségét kell körbejárni. A tanulmány a terrorizmus kialakulásának történetével indul, hiszen több mint ezer éves múltra tekint vissza. Ezt követően a szerző bemutatja, hogy mit is jelent a modern terrorizmus fogalma, miért nehéz egy általános definíciót megalkotni, illetve milyen más jelenségektől kell megkülönböztetni. A harmadik szerkezeti egységben pedig bemutatja azokat a megoldásokat, melyekkel a nemzetközi szervezetek éltek annak érdekében, hogy leküzdjék ezt a globális méretű problémát.

Kulcsszavak: terrorizmus, merénylet, fogalom, globális probléma, nemzetközi szervezetek, küzdelem, megelőzés

BEVEZETÉS

Terrorizmus – erőszak, pusztítás, ártatlanok halála, robbantás, repülőgép-eltérítések. Általában ezek a gondolatok jutnak eszünkbe először a szó hallatán. Mit is rejt pontosan ez a jelenség? Ezt a kérdéskört szeretném körbejárni.

Kezdeném a terrorizmus kialakulásának történetével, hiszen nem új keletű jelenségről van szó. Ezt követően kitérnék a fogalom meghatározására, a definícióalkotás nehézségeire. Jelenleg nem rendelkezünk egységes definícióval, sikeresen el tudjuk viszont határolni más jelenségektől. Napjaink legmeghatározóbb feladata pedig a hatékony fellépés a terrorista megmozdulásokkal szemben, ilyen törekvésekre mind állami, mind nemzetközi szinten találunk kísérletet. Dolgozatom harmadik egységében azon megmozdulásokat szeretném bemutatni, melyek jelentős szerepet játszottak a terrorizmus elleni küzdelemben.

1. A TERRORIZMUS FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A terrorizmus évezredes múltra tekint vissza. Az államok kialakulása óta léteznek olyan csoportosulások, amelyeknek célja a fennálló hatalom megdöntése, az elnyomott helyzetben lévők felemelése, ezek pedig a jelenkori terroristák céljai között is előkelő helyen szerepelnek.

A modern terrorizmus nem azonosítható a múlt terroristáival, viszont a források felhasználásával felvázolható az eredete. CONOR GEARTY elkülönítése alapján¹ szeretném bemutatni a fejlődés lényeges pontjait.

1.1. A SZIKARIOSZOK ÉS ASZASZINOK

A Krisztus utáni első században Palesztina területén éltek a szikarioszok. Nevüket arról kapták, hogy a ruhájuk alatt tört hordtak, ezzel csaptak le célpontjaikra. Céljuk a rómaiak hatalmának megdöntése volt. Ellenségeik köre pontosan meghatározható, kiszemelt áldozataik az elnyomó rómaiak és az őket támogató helyiek, a lakosság körében félelmet keltettek. Ez, valamint céljuk és szervezett gyilkosságaik alapján lehet őket a terrorizmus történetének első állomásaként említeni.²

A középkorban terrorista jellegű csoport az aszaszinok. A XII-XIII. században a Közel-Keleten éltek, nevük vélhetőleg hasiszfogyasztót jelent. Áldozataik főleg a keresztések köréből kerültek ki, viszont az iszlám vezetőkkel is szembefordultak. Míg a szikarioszok politikai célból gyilkoltak, az aszaszinok ezt tisztán vallási indokból tették.

¹ GEARTY, CONOR: *Terror*, 1994, Holnap Kiadó, Budapest, 31. o.

² BARTKÓ RÓBERT: *A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései*, 2011, Universitas-Győr Kiadó, Győr, 60. o.

1.2. A FRANCIA JAKOBINUS TERROR

A Nagy Francia Forradalom kezdeti célja egy „*demokratikus, alkotmányos, az emberi és polgári jogokra hangsúlyt fektető állami berendezkedés megteremtése*”.³ Az 1790-es évektől a jakobinus vezetés azon dolgozott, hogy a kialakított diktatúrát fenntartsák. A terror szót is ebben az időszakban használták először. 1793-tól kezdve a Konvent olyan arcát mutatta meg, ami nagyban hasonlít a mai terrorizmushoz. A kivégzések száma rendkívüli méreteket öltött, egyes tanulmányok szerint a negyvenezret is elérte. Ellenségeiket ember-számba se vették, szörnyetegeknek bélyegezték.⁴ A gyilkosságokat azzal legitimálták, hogy a szabadság csak így tartható fenn.

1.3. A XIX. SZÁZADI ÍR NACIONALIZMUS

A XIX. században a lázadók újfajta módszerekhez folyamodtak, ezeket már méltán lehet terrorcselekményeknek tekinteni. Írország esetén az Ír Republikánus Kört kell kiemelni (IRB). Fő céljuk az ír függetlenség kivívása. Elsődlegesen nacionalista elveik voltak. A csoport titokban alakult és szervezkedett.⁵ Tartózkodtak a nyílt terror alkalmazásától, tüntetéseket, megmozdulásokat szerveztek. 1867-ben volt egy jelentősebb akciójuk, a clerkenwelli börtönből akartak foglyokat kiszabadítani. A bejárat felrobbantása közben azonban ártatlan járókelők haltak meg, ez terrorista színezetet adott a társaságnak.

Voltak olyan csoportosulások, akik nem vonakodtak erőszakosabb tetteket is végrehajtani. A Clan na Gael nem riadt vissza a bombamerényletek alkalmazásától sem. Az időszak legnevesebb eseménye a Lejózhetetlenek nevéhez fűződik. 1882-ben merényletet hajtottak végre két brit közéleti személyiség ellen.

Az ellentét a mai napig fennáll az írek és az angolok között, jelenleg az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA) képviseli. Megalakulása 1919-re tehető, 1921-ben a brit kormány arra kényszerült, hogy Írország déli részét köztársasággá nyilvánítsa.

1.4. AZ OROSZORSZÁGI ANARCHISTÁK

A XIX. század végén és a XX. század elején Oroszországban két periódusról lehet beszélni. Az egyik a Narodnaja Volja tevékenysége, céljuk a fennálló rend megdöntése. Működésük nem volt hosszú életű, 1881-ben, miután sikeres merényletet hajtottak végre II. Sándor cár ellen, a hatóságok szigorú intézkedéseket vezettek be.

1901-ben megalakult a Szociálforradalmi Párt és a Harci Szövetség. Nézeteikben a narodnyikok elvei jelentek meg. 1905-től egy sokkal erőszakosabb forradalmi időszak kezdődött, a kor filozófiája idealista anarchiának tekinthető. Híres jelszavuk „a tett propagandája. A támadásokat pontosan megtervezték, a kulcspozíciót betöltő hivatalnokokat szemelték ki. Azt gondolták, hogy a nép a merényletek hatására támogatni fogja őket és sikerül kirobbantani a forradalmat. Idővel rádöbbsentek, hogy nem sikerül megdönteni a rendszer hatalmát.”⁶

1.5. A XX. SZÁZAD MÁSODIK FELE ÉS NAPJAINK TERRORIZMUSA

A XX. század elején a terrorizmus háttérbe szorult. Kirobbant az első világháború, majd a hosszan tartó hadviselés doktrínája lépett előtérbe.⁷ A harmincas években a terror egy új fajtája alakult ki az állami terrorizmus képében. Ebben a században olyan szervezetekről lehet beszélni, akik állami támogatással működtek. A fő cél a hatalom szempontjából veszélyesnek tartott személyek, csoportosulások, esetleg más államok megsemmisítése, adott esetben nem vonakodtak fellépni saját állampolgáraik ellen.

Az állami terror két legjellegzetesebb formája Hitler uralma Németországban és a sztálini Szovjetunió. A politikai konformizmus volt az alapkövetelmény. A náci eszme sajátossága volt meghatározott csoportok haláltáborokba szállítása és elpusztítása, a sztálinizmus pedig a kirakatpereiről, szándékosan okozott éhínség-

³ Uo. 62. o.

⁴ TOWNSHEND, CHARLES: *A terrorizmus*, 2003, Magyar Világ Kiadó, Budapest, 47. o.

⁵ Uo. 89. o.

⁶ TOWNSHEND: *i. m.* 69. o.

⁷ Az elvet MAO CE-TUNG hirdette meg az 1930-as években.

ről, illetve a termőföld kisajátításáról volt nevezetes.⁸ A második világháború befejeződésével sem hagyott alább az erőszak alkalmazása. A hidegháború időszakában a két szuperhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió is élt agresszióval.

Az 1990-es években jelentős változás történt, a vallási indíttatás került előtérbe. A kanadai hírszerző szolgálat 2000-ben készült jelentése kimondta, „*a jelenkori terrorizmus egyik elsődleges mozgatóereje az iszlám vallási szélsőség*”. Cselekményeiket teológiai indíttatásból hajtják végre és előtérbe kerülnek a változás nélküli merényletek.

Fontos megemlíteni az egyik legismertebb terrorista csoportot, az al-Kaidát. 1989-ben jött létre Oszama bin Laden vezetésével Afganisztánban. Egységes ideológiájuk nem alakult ki, céljuk az arabok közvetlen támogatása.⁹ 1996-tól kapcsolata egyre szorosabbá vált a Tálibánnal, bin Laden egyre nagyobb befolyással bírt.¹⁰ Tökéletesen vegyítette az iszlám ideológiát a modern technika alkalmazásával. Az Egyesült Államok hajlamos volt alábecsülni a csoport kitartását és felkészültségét, ezért fordulhatott elő, hogy a 2001. szeptemberi támadás a meglepetés erejével hatott.¹¹

2003-ban egy újabb mozgalom jött létre Irakban, Abu Muszab al-Zarkávi létrehozta Az Egyistenhit Megvallásának és a Dzsihadnak a Társaságát. A csoport elnyerte Oszama bin Laden elismerését és csatlakozott is az al-Kaidához. A szervezet vezetését 2011-ben Abu Bakr al-Bagdadi vette át, elnevezését többször is megváltoztatta, végül az Iszlám Állam elnevezést kapta. Ekkorra a csoport már az al-Kaida szemében is kegyvesztett lett.¹²

Céljuk egy iszlám kalifátus létrehozása, majd annak kiterjesztése. A világ figyelmét különös kegyetlenkedésével hívta fel magára,¹³ folyamatosan követnek el különböző merényleteket. Forrásaikat más bűncselekményekből biztosítják, többek között olajcsempészésből, lopott áruk értékesítéséből, zsarolásból.¹⁴ Az alapvető különbség az Iszlám Állam és az al-Kaida között, hogy az Iszlám Állam terrorját a kalifátus vezetése irányítja, ami körülbelül tízmillió ember felett uralkodik, és ötvenezernél is több katonából álló hadsereggel rendelkezik, tehát egy kvázi országot kell leküzdeni.¹⁵

Napjainkban a terrorizmus nemzetközi jelenséggé vált. Ellentmondás fedezhető fel azon a téren, hogy a terroristák nyíltan szembefordulnak a globalizációval, holott ők is kedvezményezettjei a vele járó modernizáció vívmányainak.¹⁶ Osztom BRUCE ACKERMAN véleményét, aki szerint a modern terrorizmus elsődleges célkitűzése, hogy a fenyegetésérzet folyamatos fokozásával ledöntse az állam cselekvőképességébe vetett bizalmat, így megszüntesse az állam képességét arra, hogy az események felett ellenőrzést gyakoroljon.¹⁷

2. A TERRORIZMUS MEGHATÁROZÁSA

A terrorizmus történetének felvázolása után szólni kell arról, mit is értünk terrorizmus alatt. A fogalom meghatározásával politikusok, nemzetközi szervezetek és tudós szakemberek is próbálkoztak, mégsem sikerült egy általánosan elfogadott, konkrét definíciót alkotni.

2.1. A FOGALOM DEFINIÁLÁSA

A terrorizmus formáinak változásával fogalma is állandó módosulásnak volt kitéve. A probléma abban gyökerezhet, hogy a terroristák szabadságharcosként, önvédelmi mozgalomként aposztrofálják létezésüket és hangoztatják, hogy a kormány kényszerítette őket védekező helyzetbe.¹⁸ Jelentős előrelépést jelentene egy olyan meghatározás, melyet minden állam és nemzetközi szervezet általánosan elfogad és alkalmaz.

⁸ BARKER, JONATHAN: *A terrorizmus*, 2003, HVG Kiadó, Budapest, 72. o.

⁹ WAGNER PÉTER: A Tálibán és az al-Kaida, in TÁLAS PÉTER: *Válaszok a terrorizmusra avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig*, 2002, SVKH-Chartapress Kiadó, Budapest, 167. o.

¹⁰ Uo. 169. o.

¹¹ TOWNSHEND: *i. m.* 126. o.

¹² SELJÁN PÉTER: Harc az Iszlám Állam ellen, in *Nemzet és Biztonság*, 2014/5. szám, 65-67. o.

¹³ KERESZTES IMRE: Az öldöklő Iszlám Állam és a világ biztonsága, in *HVG*, 2015/13. szám, 6. o.

¹⁴ SHATZ, HOWARD J. – JOHNSON, ERIN-ELIZABETH: *The Islamic State we knew*, elérhető: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1267/RAND_RR1267.pdf (2015.10.06.), 2. o.

¹⁵ KERESZTES IMRE: Az iszlám háború brutalitása, in *HVG*, 2015/27. szám, 28. o.

¹⁶ BARTKÓ: *i. m.* 73. o.

¹⁷ MIKLÓSI ZOLTÁN: Terrorizmus, alkotmányosság, szuverenitás, in *Fundamentum*, 2005/3. szám, 180. o.

¹⁸ TÁLAS PÉTER: *A terrorizmus anatómiája*, 2006, Zrínyi Kiadó, Budapest, 58. o.

A terrorizmus jelentése elsősorban a politikától és a képviselt ideológiától függ. A politika szerepe különösen jelentős, viszont gyakran hajlamos a saját érdekeit szem előtt tartva változtatni a definíciót. Nehézséget jelent az is, hogy a társadalom sokszor nem érti a szervezetek ideológiai céljait. Ettől függetlenül sokan próbálkoztak a megalkotásával. Vannak ismérvek, amelyek mindegyikben felmerülnek. Ezek közül a legjelentősebbek az erőszak, a félelem és a politikai cél.

A jogi definíció esetén cizelláltabb megfogalmazásra lenne szükség. Az első kísérlet egy ilyen fogalom megalkotására a Népszövetség időszakában történt. Eszerint terrorcselekmények az olyan cselekmények, „amelyek valamely állam ellen irányulnak és céljuk, hogy meghatározott személyeknél, személyek csoportjánál, vagy a közösség körében terrort idézzenek elő”.

Az ENSZ több konvenciót is létrehozott, ezek azonban az eszközcselekményeket szabályozzák. A fogalomról általánosságban úgy vélekedik, hogy a terrorizmus az ismételt erőszakos cselekményeken alapuló félelemkeltés egyik módszere, melyet egyéni ellenszenvon alapuló, politikai vagy bűnözéssel kapcsolatos okból alkalmaznak és az erőszak közvetlen célpontjait véletlenszerűen vagy válogatva választja ki, és az áldozatok üzenet létrehozására szolgálnak.¹⁹

A NATO-nak szintén jelentős szerepe van a terrorizmus elleni küzdelemben. Szerinte a terrorizmus erő vagy erőszak törvénytelen használata vagy ennek használatával való fenyegetés személyek vagy vagyon ellen, azzal a szándékkal, hogy a kormányokat vagy társadalmakat kényszerítsék, megfélemlítsék céljaik elérése érdekében.²⁰

Az Európai Unióban a Lisszaboni szerződés kimondja, hogy a terrorcselekmény „olyan (...) köztörvényes bűncselekmények halmaza, melyből bármely elkövetési alakzat önálló megvalósulása terrorcselekménynek minősül, feltéve, hogy az elkövető(k) célja a lakosság megfélemlítése, vagy valamely állam, illetve nemzetközi szervezet jogellenes kényszerítése, vagy annak gazdasági-, társadalmi-, politikai rendjének destabilizálása”.²¹

Előfordul, hogy egy adott országon belül is eltérő fogalmakat alkotnak, ez jellemző az Egyesült Államokra is. Más koncepció alakult ki például a külügyminisztérium vagy az FBI alkalmazásában.²²

Felmerül, hogy kinek, melyik szervezetnek kellene meghatároznia a kritériumokat, melyek egy fogalom részét képezhetnék. Mivel az ENSZ az a szervezet, melynek napjainkban szinte minden állam a tagja, célszerű lenne ennek keretében megalkotni azt az egységes álláspontot, mit is kell terrorizmusnak tekinteni. Véleményem szerint a fogalom a következő módon épülne fel: a terrorizmus általában polgári célpontok elleni szándékos és módszeres erőszak alkalmazása, illetve törvénytelen erőszakkal való fenyegetés, azzal a céllal, hogy egy állam lakosságát megfélemlítse, ezáltal pedig egy adott kormányt arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön. A megfélemlítési célhoz az esetek döntő többségében ideológiai, politikai eszme társul.

2.2. A TERRORIZMUS ELHATÁROLÁSA

Ahhoz, hogy a terrorizmus fogalmát könnyebben megértsük, érdemes elhatárolni bizonyos tevékenységektől.

A terrorizmus és a háború. Az egyik legfontosabb különbség, hogy a terrorista akciók kiszámíthatatlannak, illetve pontosabb, funkcionálisabb cselekmények. Emellett a háborúnak vannak szabályai, melyek közül a terroristák rengeteget megsértenek. Gyakran ejtenek túsul civileket, akiket esetleg brutális kínzás után kivégeznek. Nem vonakodnak támadást intézni a követségek, diplomáciai létesítmények ellen, és sokszor olyan személyek ellen vetik be erőszakos cselekedeteiket, akik semmilyen kapcsolatban nincsenek céljaikkal. Ennek csupán a félelemkeltés és a figyelem felhívása az oka.²³

A terrorizmus és a gerilla harcmodor. A terroristákat a leggyakrabban a gerilla-hadviseléssel szokták összekeverni. Lényegében a gerillák is emberrablásokat, merényleteket hajtanak végre, céljaik is hasonlítanak. A gerillák katonai egységként működnek, katonai erőket támadnak, fennhatóságot gyakorolnak az elfoglalt területek és azok lakossága felett, itt logisztikai bázist is biztosítanak. A terroristák nem vállalják fel létezésük és nem is szállnak szembe az állami haderővel. Polgári, civil célpontjaik vannak, arról pedig szinte

¹⁹ HAVASI ESZTER: *A NATO válaszai a 21. századi kihívásokra – Harc a terrorizmus ellen*, elérhető: <http://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1105&title=a-nato-valaszai-a-21-szazadi-kihivasokra-harc-a-terrorizmus-ellen> (2015.09.20.).

²⁰ HAVASI: *i. m.*

²¹ BARTKÓ: *i. m.* 50. o.

²² JÓZSA LÁSZLÓ: *Globális terrorizmus*, in TÁLAS (2006): *i. m.* 90. o.

²³ BRUCE HOFFMAN: *A terrorizmus belülről*, in TÁLAS (2006): *i. m.* 63. o.

egyáltalán nem beszélhetünk, hogy ellenőrzést gyakorolnának adott terület felett, bár ennek jó ellenpéldája az Iszlám Állam tevékenysége.²⁴ A gerillák esetén előfordultak már nagyobb számú alakulatok is, míg a terroristáknál egy 40-50 fős szervezet már népesnek tekinthető. A hadviselés terén a fegyverek jellegében van eltérés. A gerillák hagyományos katonai fegyvereket alkalmaznak, a terroristák azonban házi készítésű bombákat, légnyomásváltózással működésbe hozható szerkezeteket vetnek be.²⁵

Elhatárolás a köztörvényes bűncselekményektől, a közönséges bűnözőktől. Mind a két típus erőszakos cselekményeket hajt végre meghatározott céllal. A bűnözőt önös érdekek vezérlik, a terrorista ezzel szemben annak érdekében hajtja végre akcióit, hogy nyomást gyakoroljon a fennálló rendszerre, megváltoztassa azt. Az elmeháborodott merénylő, több szempontban is nagyon hasonlít a terroristákra. Erőszakos eszközökkel éri el célját, viszont egocentrikus célok vezérelnek. Az is kitűnik, hogy egyetlen személyről van szó, ahhoz pedig, hogy terrorizmusról beszéljünk, szervezett társulás szükséges.²⁶

A bűnözésen belül külön kiemelném a szervezett bűnözést, melynek szintén több közös jellemzője van a terrorizmussal. Bizonyos szervezetekről nem lehet egyértelműen meghatározni, hogy melyik csoportba tartozik. A szervezett bűnözők gyakran alkalmaznak olyan módszereket, amilyenekkel a terroristák élnek, a kapcsolatot is gyakran felveszik egymással.²⁷

3. FELLÉPÉS A TERRORIZMUS ELLEN

3.1. A NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK MEGJELENÉSE

A nemzetközi együttműködés elsőként a kiadatási rendszer keretei között mutatható be. Az intézmény úgy kapcsolódik a terrorizmus elleni fellépéshez, hogy az uralkodó személye, családtagjai, az állam ellen elkövetett bűncselekmények a terrorcselekmények korabeli változatainak kedvelt formái voltak.²⁸ Különbséget tettek a közönséges és a politikai bűncselekmények között, utóbbi elkövetői nem voltak kiadhatóak. Lényeges változás az 1850-es években következett be.

Az államok közötti diplomáciai párbeszéd hatására 1856-ban módosították az 1833-as kiadatási törvényt, ez vált ismertté Belga Merényleti Záradék címen. Lényege, hogy a szuverén személye elleni támadások nem tekinthetőek politikai természetűnek, így nem akadályozzák meg a kiadást. Hamarosan több nemzetközi szerződést is ennek a rendelkezésnek megfelelően módosítottak.

1934-ben a Nemzetek Szövetségének Tanácsa bizottságot állított fel, feladata, hogy kidolgozzon egy olyan dokumentumot, mely alkalmas a terrorizmus üldözésére és megbüntetésére. Eredményeként 1937-ben két egyezményt fogadtak el.²⁹ Az első a terrorizmus megelőzéséről és megbüntetéséről szólt. Meghatározta a terrorizmus fogalmát³⁰ és három fő kötelezettséget írt elő, a megelőzést, az egyetemes üldözést és a kiadást vagy a felelősségre vonást.³¹ Véde az állami vezetőket, a közhatalmi funkcióval bíró személyeket és családtagjaikat, a köztulajdont, bűncselekmény rangjára emelte azoknak az eszközöknek a megszerzését, előállítását, birtoklását, melyek alkalmasak terrorcselekmény elkövetésére. A felbujtókat és bűnsegédek is büntetni rendelte.³² A második egyezmény célja egy Nemzetközi Büntetőbíróság felállítása. Amennyiben mind a kiadást kérő, mind a kiadó állam részese az egyezménynek, úgy a kiadó állam kérhette volna a kiadást kérő államtól, hogy az elkövető felett ez a bíróság ítélkezzen.³³

²⁴ SZABÓ JÁNOS: A politikai és a kriminológiai megközelítések haszna a terrorizmus értelmezésében, in TÁLAS PÉTER: *Válaszok a terrorizmusra II. A politikai marketing csapdájában*, 2002, SVKH-Chartapress Kiadó, Budapest, 79. o.

²⁵ MERARI, ARIEL: A terrorizmus mint a lázadás stratégiája, in TÁLAS (2006): *i. m.* 88-89. o.

²⁶ TÁLAS (2006): *i. m.* 69. o.

²⁷ SZŐCS ÁRPÁD LÁSZLÓ: Szervezett bűnözés vagy terrorizmus, in *Belügyi Szemle*, 1999/12. szám, 127. o.

²⁸ BARTKÓ RÓBERT: A terrorizmus és a politikai bűncselekmény kapcsolata az 1856-os Belga Merényleti Záradék relációjában, in *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXII. (2004), 185-194. o.

²⁹ BARTKÓ (2011): *i. m.* 113. o.

³⁰ „A terrorizmus kifejezés a jelen megállapodásban olyan bűnös cselekményeket jelent, amelyek valamely állam ellen irányulnak, és céljuk, hogy meghatározott személyeknél, személyek csoportjánál, vagy a közösség körében terrort idézzenek elő.”

³¹ KARDOS GÁBOR: Miért nehéz a terrorizmus ellen jogi eszközökkel védekezni?, in VADAI ÁGNES: *Terrorizmus – A nemzeti és nemzetközi biztonságot érintő kihívás*, 1999, BKE Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék, Budapest, 77. o.

³² BARTKÓ (2011): *i. m.* 116-117. o.

³³ VADAI ÁGNES: A terrorizmus kérdése az ENSZ által elfogadott nemzetközi egyezményekben, in VADAI: *i. m.* 90. o.

A két szerződés elkülönítésére azért volt szükség, mert a Nemzetközi Büntetőbíróság felállításától egyes nemzetek tartózkodtak. Az egyezmények nem léptek életbe, megalkotásuk mégis jelentős, globális problémaként kezdték kezelni a kérdést.³⁴

3.2. AZ ENSZ EGYEZMÉNYI RENDSZERE

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Alapokmányában kiemelt cél a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, és tiltja a tagállamoknak, hogy részt vegyenek terrorcselekményekben, azokat ösztönözzék. A terrorizmus fogalmának meghatározása, illetve egyetemes érvényű egyezmény létrehozása nem sikerült. Egyes szektorális területeken viszont az 1960-as éveket követően hatékony konvenciók kidolgozására került sor, melyekben a nemzetközi közösség elsősorban a terrorizmus eszközcselekményeinek meghatározásával foglalkozott.³⁵

A légi közlekedés biztonságának megteremtése. A terrorista szervezetek számtalan támadást intéztek repülőgépek, repülőterek ellen. Az ENSZ 1944-ben, Chicagóban aláírt egyezményben foglalkozott először a kérdéssel.³⁶ Kihangsúlyozta, hogy kiemelkedő figyelmet kell fordítani a polgári repülésre és létrehozták a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezetet, melynek célja, hogy elősegítse a biztonságos közlekedést.

Következő lépésként 1963-ban Tokióban született egyezmény a légi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb cselekményekről.³⁷ A szakirodalom ezt a szerződést említi elsőként a terrorizmus elleni konvenciók sorában. Szankcionálni rendeli azokat a cselekményeket, melyek köztörvényes bűncselekmény lévén egyébként is a büntetendők, másrészt amelyek veszélyeztetik vagy veszélyeztethetik a repülőgép, az utasok, a vagyontárgyak biztonságát, a fedélzeti rendet és fegyelmet, függetlenül attól, hogy ezek a cselekmények egyébként bűncselekménynek minősülnek-e. Utóbbiakat kizárólag mozgó polgári légi jármű³⁸ fedélzetén, a nyílt tenger vagy *res communis omnium usus* státuszú terület felett kriminalizálja. A megállapodás a joghatóság kérdésére is kitér.

Az 1970. évi Hágai Egyezmény³⁹ bővíti az eszközcselekmények körét, kibővítve a büntetendő magatartásokat a polgári légi járművek erőszakkal, erőszakkal való fenyegetéssel vagy bármilyen más módon való megfélemlítéssel történő hatalomba kerítésével, illetve konkrétan beemeli a Belga Merényleti Záradékot szabályrendszerébe.⁴⁰ Az 1971-es Montreali Egyezmény⁴¹ a robbantásos terrorizmusra reagál, 1988-as kiegészítő jegyzőkönyve pedig szankcionálja a repülőtéren és a szolgálatban lévő jármű⁴² fedélzetén elkövetett merényleteket.⁴³

Az elfogadott egyezmények hatására jelentősen visszaszorult a légi közlekedés ellen elkövetett terrorista cselekmények száma. Felvetődhet azonban a kérdés, hogy mit tehetnek az egyes nemzetek, ha tudomást szereznek arról, hogy egy légi jármű terroristák uralma alá került. Az állam feletti légtér a területi állam kizárólagos szuverenitása alatt áll. 1984-ben, a chicagói egyezmény módosításában kimondták, hogy polgári légi jármű elfogása esetén nem veszélyeztethető a fedélzetén lévő személyek élete és a gép biztonsága. Szükség esetén a területi állam követelheti valamely jármű meghatározott repülőtérré való leszállását, de tilos bármilyen fegyveres cselekmény a légi jármű ellen.⁴⁴

³⁴ BRAUN ZSOLT: Nemzetközi összefogás a terrorizmus ellen, in *Belügyi Szemle*, 1999/12. szám, 149. o.

³⁵ VADAI: *i. m.* 91. o.

³⁶ Ld. a nemzetközi polgári repülésről Chicagóban, az 1944. évi december hó 7. napján aláírt Egyezmény és az annak módosításáról szóló jegyzőkönyvek kihirdetéséről szóló 1971. évi 25. törvényerejű rendelet.

³⁷ Ld. a légijárművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb cselekményekről szóló Tokióban, az 1963. évi szeptember hó 14. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1971. évi 24. törvényerejű rendelet.

³⁸ A légi jármű repülésben lévőknek minősül attól kezdve, hogy a beszállás után minden külső ajtaját becsukták, amíg kiszállás céljából ezek valamelyikét ki nem nyitják. Hatálya nem terjed ki a katonai, vámügyi és rendőrségi repülőgépekre.

³⁹ Ld. a légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről Hágában, az 1970. évi december hó 16. napján aláírt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1972. évi 8. törvényerejű rendelet.

⁴⁰ BARTKÓ (2011): *i. m.* 36. o.

⁴¹ Ld. a polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Montreálban, az 1971. évi szeptember hó 23. napján aláírt egyezmény kihirdetéséről szóló 1973. évi 17. törvényerejű rendelet.

⁴² A gép szolgálatban van a repülés céljára a személyzet által végzett repülés előtti előkészítéstől kezdve a leszállást követő huszonnégy óráig.

⁴³ BARTKÓ (2011): *i. m.* 38. o.

⁴⁴ SULLYOK GÁBOR: A terrorcselekmény elkövetéséhez használt polgári légi jármű lelövésének nemzetközi jogi és alkotmányjogi megítélése, in *Fundamentum*, 2005/3. szám, 32. o.

Annak vizsgálatakor, hogy lelőhető-e egy polgári repülőgép, amennyiben azt feltételezik róla, hogy terrorista támadás áldozata lett, több szempontot is figyelembe kell venni. Meg kell vizsgálni, hogy önvédelmi helyzetbe hozhatja-e ez a cselekmény az adott államot. Ha igen, a cselekmény fegyveres támadásnak minősül.⁴⁵ Szükséges, hogy az uralmat megszerző személyek cselekménye betudható legyen egy másik államnak. Ekkor is tekintettel kell lenni a fedélzeten tartózkodó polgári személyekre és javakra. A humanitárius jog főszabálya szerint tiltja a gép lelövését, egyetlen kivétel, ha ellenséges kombattánsnak minősülő személyek uralják és rajtuk kívül nem tartózkodik más a fedélzeten. Ekkor is csak három feltétel együttes fennállása esetén foszthatók meg a terroristák élethez való joguktól:

- minden kétséget kizáróan biztosnak kell lenni abban, hogy a cselekmény mások élete, testi épsége ellen irányul,
- a végrehajtásnak pontosnak és abszolút szükségesnek kell lennie,
- a végrehajtást követően az államnak azonnal vizsgálatot kell indítania a körülmények tisztázása érdekében.⁴⁶

A védett személyek, illetve a túszszedés elleni egyezmények. 1972-ben a müncheni olimpián egy palesztin terrorista csoport megölte az izraeli delegáció számos tagját. Az ENSZ keretében munkálatok kezdődtek, az egyezmények passzív alanyainak köre bővült.⁴⁷

1973-ban jött létre a New York-i Egyezmény a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről.⁴⁸ Azért is jelentős, mert elsőként rendelte büntetni a fenyegetés stádiumát. Kiemelkedő szerepet kap a megelőzés, az információcsere és az együttműködés szabályozása. Az 1979. évi New York-i túszszedés elleni konvenció⁴⁹ az elkövetési magatartásokat a túszszedéssel bővítette. Az egyezmény nem alkalmazható fegyveres konfliktus során történő túszszedésre, illetve ha a túszszedő idegen uralom vagy rasszista rendszer ellen harcol.⁵⁰

Egyezmények az 1980-as éveket követően. Az 1980-as évektől a konvenciók tárgya változatosabbá válik, reagálva a különböző merényletekre. Az 1988-as Római Egyezmény a tengeri hajózás biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről szól. A polgári közlekedést védi, hiányossága, hogy a kikötők kimaradtak az elkövetési helyek közül.⁵¹

Egyre gyakrabban fordultak elő robbanóanyaggal elkövetett merényletek, mint például 1993-ban a World Trade Center elleni támadás. Az 1997. évi New York-i konvenció a bombatámadások leküzdését tette tárgyává.⁵² Az eljárási szabályok követik a korábbi egyezményeket. A robbanóanyagok mellett igyekezett felvenni a harcot az egyre terjedő ABC terrorizmussal szemben is.

Az ezredfordulóra a modern szervezetek működőse egyre nagyobb pénzüsségeket emészt fel, a csoportot fenn kell tartani, működtetni kell a kiképzőtáborokat.⁵³ Ez ellen, és azok ellen a járulékos bűncselekmények ellen is fel kell lépni, melyek révén erőforrásokhoz jutnak.⁵⁴ Ennek eredménye az 1999. évi New York-i Egyezmény a terrorizmus pénzügyi támogatásának visszaszorításáról.⁵⁵ A részes államoknak a pénzügyi jog, polgári jog, közigazgatási jog terén is változtatásokat kell bevezetniük.

Az Egyesült Államokat ért 2001-es merénylet sokkolta a világot. A Biztonsági Tanács közvetlenül a támadást követően két egyezményt is kibocsátott.⁵⁶ Kimondták, hogy a terrorizmus veszélyt jelent a nemzetközi béke és biztonság fenntartására, felszólították az államokat az együttműködésre és magatartási szabályokat írtak elő – szüntessék be a terrorszervezetek pénzügyi támogatását, hagyjanak fel a menedéknújtás-

⁴⁵ A cselekménynek rendkívüli súlyúnak és intenzitásúnak kell lennie.

⁴⁶ SÜLYÖK: *i. m.* 33-43. o.

⁴⁷ KARDOS: *i. m.* 78. o.

⁴⁸ Ld. a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXVIII. ülészakán, az 1973. évi december hó 14. napján elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1977. évi 22. törvényerejű rendelet.

⁴⁹ Ld. a Túszszedés Elleni Nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 1987. évi 24. törvényerejű rendelet.

⁵⁰ VADAI: *i. m.* 107. o.

⁵¹ BARTKÓ (2011): *i. m.* 41. o.

⁵² Ld. a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülészakán, 1997. december 15-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 2002. évi XXV. törvény.

⁵³ BARTKÓ (2011): *i. m.* 86. o.

⁵⁴ Uo. 43. o.

⁵⁵ Ld. a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 2002. évi LIX. törvény.

⁵⁶ A Biztonsági Tanács 1368/2001. számú, illetve az 1378/2001. számú határozata.

sal, fokozottan működjenek együtt a terroristák előkerítésében és bíróság elé állításukban. A védelmet olyan rendszerben kell megvalósítani, ahol megvalósul a diplomácia, a belpolitika, a hadügy, a rendfenntartás, a katasztrófavédelem, a határrendészet, a büntetés-végrehajtás, a titkosszolgálatok és a polgári védelem integrációja.⁵⁷

A XXI. századra az a veszély is fenyeget, hogy akár tömegpusztításra is alkalmas eszközök kerülnek a szervezetek tulajdonába. Az ilyen támadások megelőzésére született meg 2005-ben a Nukleáris Terrorcselekmények Visszaszorításáról szóló New York-i Egyezmény.⁵⁸

Globális Anti-Terrorista Stratégia. A 2006-os Stratégia abból indul ki, hogy a terrorizmust nemzetközi viszonylatban kell vizsgálni, mert az súlyosan veszélyezteti a béke és biztonság fenntartását. Hangsúlyozza, hogy a megelőzés és a megfékezés területén megvalósított intézkedésnek meg kell felelnie a nemzetközi jogon alapuló kötelezettség-rendszernek, az emberi jogi, menedékjogi és humanitárius jogi előírásoknak.⁵⁹ Négy fő célkitűzést fogalmaz meg. Első az okok feltárása, melynek keretében kiemelkedő figyelmet kell fordítani a kulturális különbségekre. Olyan politikát kell kialakítani, melynek célja a konfliktusmentes viszony kialakítása. Második cél a terrorizmus elleni globális küzdelem hatékonyabbá tétele. Elvárás, hogy az államok tartózkodjanak a terroristák támogatásának minden formájától. A büntetőjogi rendelkezéseket szigorítani szükséges, törekedni kell a hatékony együttműködésre, hangsúlyozza az *aut dedere aut judicare* elvet. Harmadik pont az ENSZ rendszerének erősítése. Az államok vegyenek részt az ENSZ által szervezett programokban, törekedjenek a minél szélesebb körű egyeztetésekre és egy technikai segítségnyújtó rendszer kiépítését tűzi ki. Az utolsó cél a terrorizmus elleni fellépés jogállami alapokra helyezése.

3.3. EURÓPAI REGIONÁLIS RENDELKEZÉSEK

Az Európai Uniót (továbbiakban Unió) létrehozó Maastrichti Szerződés megfogalmazta, hogy a nemzetközi bűnözés megelőzése és elhárítása érdekében a tagállamoknak együtt kell működniük. Az Amszterdami Szerződés célja, hogy Európában a szabadság, jogállamiság, biztonság érvényesüljön, első ízben került megfogalmazásra a terrorizmus kvázi európai bűncselekményként. A Lisszaboni Szerződésben kísérletet tettek egy egységes büntetőjogi környezet létrehozására. Ez a szerződés összefoglalja az elkövetési magatartások lehetséges formáit és leteszi az egységes fellépés alapköveit. Célként tűzi ki, hogy hatást gyakoroljon az államok jogalkotására. Az alapszerződések rendelkezéseit alapul véve folyamatosan születtek a terrorizmus témájával foglalkozó programok, határozatok.

Az integráció első lépései. Az 1970-es években felmerült, hogy fel kell állítani egy fórumot, aminek a feladata a terrorizmus elleni küzdelem. Ennek eredménye az 1976-ban létrejött TREVI-csoport, a bel- és igazságügyi együttműködés első szervezett, állandó formája. A tagállamoknak lehetősége volt egyeztetéseket, tapasztalatszeréket folytatni, koordinálta a kiképzéseket, elősegítette az információcserét és az együttműködést.⁶⁰ Az Unió keretében több munkacsoport is működött. A hármas feladata a fegyver és drogereszkedelelem elleni küzdelem és a közös megelőzési stratégiák kidolgozása, a TREVI-csoport ebbe olvadt be 1992-ben.⁶¹

1995-ben az Európai Tanács elfogadta a La Gomera Nyilatkozatot. Megfogalmazta, hogy az Unió valamennyi tagállama ki van téve a fenyegetettségnek. Az államok csak abban az esetben tudnak hatékonyan fellépni, ha erősítik az egymás közötti kooperációt.⁶² Két évvel később az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének Jogügyi és Emberi Jogi Bizottsága egy olyan adatbázis létrehozását indítványozta, ami az operatív feladatok végrehajtását teheti egyszerűbbé. A tagállamok önkéntesen felajánlhatnák speciális képzettségük különböző szakfeladatok végrehajtására.⁶³

⁵⁷ SZABÓ JÁNOS: Szeptember 11-e után: kihívások és választendenciák a biztonság nemzetközi és hazai intézményeiben, in TÁLAS (2002): *i. m.* 31. o.

⁵⁸ Ld. a nukleáris terrorcselekmények visszaszorításáról szóló Nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 2007. évi XX. törvény.

⁵⁹ JUNG KATALIN SZILVIA: A terrorizmus és a terrorelhárítás új arcai, terror „magányosan”, „falkában” és az emberi jogok, in *International Relations Quarterly*, 2014/2. szám, 19. o.

⁶⁰ HORVÁTH SZABOLCS: *Bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban*, 2005, Miniszterelnöki Hivatal, Budapest, 4. o.

⁶¹ VADAI ÁGNES: Terrorizmus és „EU”-rópa, in *Az Európai Unió Évkönyve*, 2002, Osiris Kiadó, Budapest.

⁶² VINCZE HAJNALKA: Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelmének perspektívái és korlátai, in *Európai Szemle*, 2004/2. szám, 37. o.

⁶³ BEDŐ CSABA: A terrorizmus ellen Magyarországon és az Európai Unióban, in *Belügyi Szemle*, 1999/12. szám, 6. o.

2002/475/IB Tanácsi kerethatározat. A 2001-es Egyesült Államok elleni támadást követően az Unió kettős helyzetben találta magát. Kinyilvánította szolidaritását és együttműködését, viszont kezdettől fogva önálló elképzelése volt szerepét illetően. Politikájában elsődleges helyen a felzárkóztatás-fejlesztés, az emberi és demokratikus jogok békés előmozdítása, a kulturális sokszínűség tiszteletben tartása szerepelt.⁶⁴

A 2001/931/GASP közös álláspont meghatározta a terrorcselekmény tényállását, a terrorszervezet vagy terrorista csoport⁶⁵ fogalmát. A 2002/475/IB kerethatározat célja a tagállamok szabályozásának egységessé tétele. Megjelöli a követendő utat a szankciórendszerrel kapcsolatban és kiterjesztett joghatósági alapelveket fogalmaz meg.⁶⁶ A joghatóság tekintetében az európai integráció jelentőségét hangsúlyozza.⁶⁷

A fenti munkák ellenére a fenyegetettség mértéke nem csökkent, sőt, a terrorista csoportok egyre inkább kihasználták a modern technika nyújtotta lehetőségeket. Felmerült az igény a korábban tárgyalt kerethatározat módosítására, amely eredménye a 2008/919/IB kerethatározat lett. A tényállások bővítésére került sor, üldözni rendelték a nyilvános izgatást, a toborzást és a terroristák kiképzését.

A Hágai Program és a Varsói Egyezmények. 2004-ben a Bizottság létrehozta a Hágai Programot, melyben 10 prioritást fogalmaz meg egy ötéves időszakra tekintve. Témám szempontjából az érdemel figyelmet, amely a terroristaellenes intézkedéseket emeli ki. Újfént hangsúlyozza, hogy integrált, koherens fellépésre van szükség. Említést tesz a megelőzés fontosságáról és kiemelt figyelmet kell fordítani a terrorizmus finanszírozásának felszámolására.⁶⁸

Mielőtt folytatnám az Unió keretében született programok ismertetését, fontos megemlíteni két egyezményt az Európa Tanács munkái közül. 2005-ben Varsóban két új konvenciót is elfogadott a témakörben.

Az első célul tűzte ki a korábban elfogadott egyezmények hatékonyságának növelését és a többszintű fellépés megvalósítását. A megelőzési szempontra koncentrált, első lényeges elemeként az előkészület büntetését jelölte meg. Az államoknak fontos szerepe van abban, hogy a különböző vallások és kultúrák közötti különbségek tekintetében az embereket a toleranciára ösztönözzék.⁶⁹ A kooperáció kapcsán kettős szintű együttműködésről beszél, a nemzeti megelőzési politika megerősítéséről és a tagállamok közötti hatékony összefogás megvalósításáról.⁷⁰ Az egyezmény nem csak az Európa Tanács tagjai előtt áll nyitva, hanem a kidolgozásában részt vevő nem tagállamok, illetve az Európai Unió és tagállamai is aláírhatják. A másik egyezmény a terrorizmus pénzügyi támogatása ellen kíván fellépni. Itt is rendkívül fontos szerepe van az együttműködés fokozásának. A megállapodás az előzőhöz képest gyakorlatiasabb, végrehajtási szabályokat és vitarendezési klauzulát is tartalmaz.⁷¹

Anti-Terrorista Stratégia. A 2001-es Egyesült Államokat ért támadást követően született meg 2005-ben az Európai Unió Terrorizmus-ellenes Átfogó Stratégiája (továbbiakban Stratégia). Lényege a tagállami szintről való építkezés, amit a szupranacionális szervezet fog össze és koordinál. Szoros együttműködést kíván kialakítani a nemzetközi szervezetekkel, partner-országokkal. A Stratégia értelmében a terrorizmus elleni védekezés négy pillérre épül.

Az eredményes fellépéshez a terrorizmus alapjául szolgáló ideológiát kell elsődlegesen háttérbe szorítani. Ezt egy hárompólusú rendszerben képzelte el. Olyan programokat kell kialakítani, amik képesek megakadályozni, hogy az emberek az extrémítások irányába forduljanak, fel kell tárnai a radikalizálódáshoz vezető tényezőket és azokat kezelni kell. Meg kell szüntetni a fórumokat, ahol lehetőség van az emberek szélsőséges irányba való elmozdítására. A demokratikus értékeket széles társadalmi körben terjeszteni kell. A védelem stratégiája szintén több irányú, fő cél az Unió belbiztonságának javítása. Itt is fontos az információcse-re fejlesztése és az együttműködés. Figyelmet kell fordítani a létfontosságú infrastruktúrák védelmére is. A harmadik pillér a küzdelem, ami olyan együttműködési normákat céloz meg, melyek eredményesebbé teszik

⁶⁴ VINCZE HAJNALKA: Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre, in TÁLAS (2002): *i. m.* 202. o.

⁶⁵ Minden, kettőnél több személyből álló, hosszabb idő alatt létrehozott, szervezett csoport, amely terrorista bűncselekmények elkövetése végett összehangoltan működik.

⁶⁶ VINCZE: *i. m.* 149. o.

⁶⁷ BARTKÓ (2011): *i. m.* 153. o.

⁶⁸ Ld. The Hague Programme: 10 priorities for the next five years, elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l16002&from=EN> (2015.10.05.).

⁶⁹ GARAMVÖLGYI ORSOLYA: Lépések a terrorizmus megelőzése érdekében – megjegyzések az Európa Tanács két új egyezményéhez, in *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXIII/1. (2005), 185-188. o.

⁷⁰ Uo. 191. o.

⁷¹ Uo. 198-202. o.

a nyomozást, kontroll alatt tartják a terrorista-gyanús személyeket és felszámolják a terroristákat támogató hálózatokat. Központi elem a pénzügyi támogatás felszámolása. A negyedik pillér a válaszlépések összehangolása. Szükséges, hogy a tagállamok készen álljanak egy esetleges támadásra. Fel kell készülni a következmények enyhítésére, elhárítására, figyelmet kell fordítani az áldozatok és családtagjaik támogatására.

A *Stockholmi Program*. A korábbi szabályozáshoz képest előrelépést mutat, a szabályalkotást az integráció szintjére helyezve kívánja lehetővé tenni, hogy az Unió közös minimumszabályokat fogadjon el a kiemelkedően súlyos bűncselekmények tekintetében, amelyek közé a terrorizmus is tartozik. Ezzel az egységes jogalkalmazás is lehetővé válna.⁷² Fenntartja a Stratégia négyes felosztását és hangsúlyozza, hogy a megelőzésre kell különös figyelmet fordítani. Biztosítani kell az egyéni jogok védelmét és adatvédelmi garanciákkal kell megóvni a privát szférához való jogot.⁷³ A pillérekben ugyanazokat az elemeket emeli ki, mint a Stratégia. A rendőri és igazságügyi együttműködés, a határigazgatás, a polgári védelem és a katasztrófavédelem terén folytatott összefogást tűzi ki célként.⁷⁴

ZÁRÓ GONDOLATOK

A terrorizmus elleni küzdelem az ENSZ esetében tehát elsősorban a szektorális határozatok megszületésében mutatkozik meg, míg az Unióban fő cél a tagállamok szabályozásának összehangolása, az információcsere és az információáramlás javítása. Egyre inkább előtérbe került, hogy a megelőzésre kell különös figyelmet fordítani. Véleményem szerint is ez az a terület, amire ténylegesen koncentrálni kell.

Mindenekelőtt a szélsőséges szervezetek kialakulásához vezető folyamatot kell megakadályozni. Ennek jó módszere lehet, ha a nyugati és keleti világ közötti különbségeket mérsékeljük. Fokozni kell az együttműködést. Az embereket arra kell ösztönözni, hogy toleránsan viselkedjenek más kultúrák iránt. Az elmaradott területek fejlesztése is fontos, szem előtt tartva a politikai, vallási differenciákat. Igyekezni kell mérsékelt megoldást találni, szem előtt tartva a demokratikus, emberi és humanitárius jogokat egyaránt.

Egy már kialakult terrorszervezet felszámolásának egyik lehetséges módja, ha ellehetetlenítik a működését. Ez megvalósulhat a források befagyasztásával, ahonnan a fenntartásához szükséges bevételt nyerik. Ennek egy része realizálódhat az előbb említett módon is, másrészt különös figyelemmel kell fellépni azokkal a bűncselekmény-kategóriákkal szemben, melyeket előszeretettel alkalmaznak pénzteremtési céllal. Hatékonyan kell fellépni a büntetőterületén is.

Az Unió elsősorban az együttműködésre helyezi a hangsúlyt, nem csupán a tagállamok, hanem más államokkal kapcsolatban is. Mivel területén belül a határok megszűntek, minden tagállamnak érdeke, hogy jelenős figyelmet fordítson a szomszédos országokkal való információszolgáltatásra, igyekezve elkerülni, hogy ellenséges csoportok épüljenek be és lépjenek fel.

A terroristák célja, hogy bizonyos személyek, embercsoportok támogatókként álljanak szervezetük mögé, akár az életüket is képesek legyenek feláldozni egy eszme megvalósítása érdekében. Ehhez előszere-tettel használják fel a média és az internet adta lehetőségeket is, eszméik így széles körű publicitásra tesznek szert. MARGARET THATCHER fogalmazta meg lényegre törően, hogy a „nyilvánosság a terrorizmus oxigénje”, a nyilvánosságot pedig a legegyszerűbben ezeken a csatornákon keresztül érhetik el. Fontos ennek a jelenségnek a megakadályozása. A sajtó alkalmas lenne, hogy aktívan kivegye a részét a terrorizmus elleni harcból, ehhez azonban különböző szabályok bevezetésére lenne szükség. Korlátozni kellene a műsorok és internetes fórumok számát, amik alkalmasak lehetnek a szélsőséges ideológiák terjesztésére. A demokráci-ákban ennek a megvalósítása a sajtószabadság elve miatt nem egyszerű. A helyes megoldás az lenne, ha a média önkéntesen működne együtt a büntetőszervekkel.

Az ismertetett egyezmények kellő alapot szolgáltatnak ahhoz, hogy a kezdő lépéseket megtegyék. Azon kell munkálkodni, hogy közelebb hozzuk egymáshoz a fejlett nyugatot és a keleti kultúrákat, hiszen csak így érhető el az ENSZ Alapokmányában is megfogalmazott cél, a nemzetközi béke és biztonság megvalósítása.

⁷² BARTKÓ (2011): *i. m.* 180. o.

⁷³ FÁBIÁN ÁDÁM: Emberközpon-tú belügyi szemlélet az Európai Unióban, in *Biztonságpolitikai Szemle*, 2010/1. szám, 12. o.

⁷⁴ Ld. A Stockholmi Program, elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=URISERV:jl0034&from=HU> (2015.10.05.).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] BARKER, JONATHAN: *A terrorizmus*, 2003, HVG Kiadó, Budapest.
- [2] BARTKÓ RÓBERT: *A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései*, 2011, Universitas-Győr Kiadó, Győr.
- [3] BARTKÓ RÓBERT: A terrorizmus és a politikai bűncselekmény kapcsolata az 1856-os Belga Merényleti Záradék relációjában, in *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXII. (2004), 185-194. o.
- [4] BEDŐ CSABA: A terrorizmus ellen Magyarországon és az Európai Unióban, in *Belügyi Szemle*, 1999/12. szám, 3-14. o.
- [5] BRAUN ZSOLT: Nemzetközi összefogás a terrorizmus ellen, in *Belügyi Szemle*, 1999/12. szám, 148-156. o.
- [6] FÁBIÁN ÁDÁM: Emberközpontú belügyi szemlélet az Európai Unióban, in *Biztonságpolitikai Szemle*, 2010/1. szám, 9-13. o.
- [7] GARAMVÖLGYI ORSOLYA: Lépések a terrorizmus megelőzése érdekében – megjegyzések az Európa Tanács két új egyezményéhez, in *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXIII/1. (2005), 195-204. o.
- [8] GEARTY, CONOR: *Terror*, 1994, Holnap Kiadó, Budapest.
- [9] HAVASI ESZTER: *A NATO válaszai a 21. századi kihívásokra – Harc a terrorizmus ellen*, elérhető: <http://old.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1105&title=a-nato-valaszai-a-21-szazadi-kihivasokra-harc-a-terrorizmus-ellen> (2015.09.20.).
- [10] HOFFMAN, BRUCE: A terrorizmus belülről, in TÁLAS PÉTER: *A terrorizmus anatómiája*, 2006, Zrínyi Kiadó, Budapest, 43-72. o.
- [11] HORVÁTH SZABOLCS: *Bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban*, 2005, Miniszterelnöki Hivatal, Budapest.
- [12] HUBER GÁBOR: Terrorizmus: a szó misztériuma, in *Belügyi szemle*, 1999/12. szám, 26-35. o.
- [13] JÓZSA LÁSZLÓ: Globális terrorizmus, in TÁLAS PÉTER: *Válaszok a terrorizmusra avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig*, 2002, SVKH-Chartapress Kiadó, Budapest, 85-104. o.
- [14] JUNG KATALIN SZILVIA: A terrorizmus és a terrorelhárítás új arcai, terror „magányosan”, „falkában” és az emberi jogok, in *International Relations Quarterly*, 2014/2. szám, 1-33. o.
- [15] KARDOS GÁBOR: Miért nehéz a terrorizmus ellen jogi eszközökkel védekezni?, in VADAI ÁGNES: *Terrorizmus – A nemzeti és nemzetközi biztonságot érintő kihívás*, 1999, Budapest, 75-85. o.
- [16] KERESZTES IMRE: Az iszlám háború brutalitása, in *HVG*, 2015/27. szám, 27-29. o.
- [17] KERESZTES IMRE: Az öldöklő Iszlám Állam és a világ biztonsága, in *HVG*, 2015/13. szám, 6-8. o.
- [18] MERARI, ARIEL: A terrorizmus mint a lázadás stratégiája, in TÁLAS PÉTER: *A terrorizmus anatómiája*, 2006, Zrínyi Kiadó, Budapest, 73-114. o.
- [19] MIKLÓSI ZOLTÁN: Terrorizmus, alkotmányosság, szuverenitás, in *Fundamentum*, 2005/3. szám, 179-185. o.
- [20] SELJÁN PÉTER: Harc az Iszlám Állam ellen, in *Nemzet és Biztonság*, 2014/5. szám, 63-74. o.
- [21] SHATZ, HOWARD J. – JOHNSON, ERIN-ELIZABETH: *The Islamic State we knew*, elérhető: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1267/RAND_RR1267.pdf (2015.10.06.).
- [22] SÜLYÖK GÁBOR: A terrorcselekmény elkövetéséhez használt polgári légi jármű lelövésének nemzetközi jogi és alkotmányjogi megítélése, in *Fundamentum*, 2005/3. szám, 30-56. o.
- [23] SZABÓ JÁNOS: A politikai és a kriminológiai megközelítések haszna a terrorizmus értelmezésében, in TÁLAS PÉTER: *Válaszok a terrorizmusra II. A politikai marketing csapdájában*, 2006, Mágus Stúdió, Budapest, 61-86. o.
- [24] SZŐCS ÁRPÁD LÁSZLÓ: Szervezett bűnözés vagy terrorizmus, in *Belügyi Szemle*, 1999/12. szám, 120-131. o.
- [25] TÁLAS PÉTER: *Válaszok a terrorizmusra. Avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig*, 2002, SVKH-Chartapress Kiadó, Budapest.
- [26] TOWNSHEND, CHARLES: *A terrorizmus*, 2003, Magyar Világ Kiadó, Budapest.
- [27] VADAI ÁGNES: A terrorizmus kérdése az ENSZ által elfogadott nemzetközi egyezményekben, in VADAI ÁGNES: *Terrorizmus – A nemzeti és nemzetközi biztonságot érintő kihívás*, 1999, Budapest, 86-111. o.
- [28] VADAI ÁGNES: Terrorizmus és „EU”-rópa, in *Az Európai Unió Évkönyve*, 2002, Osiris Kiadó, Budapest, 129-149. o.
- [29] VINCZE HAJNALKA: Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelmének perspektívái és korlátai, in *Európai Szemle*, 2004/2. szám, 37-64. o.

FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK

- [1] 1970. évi Hágai Egyezmény a légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről.
- [2] 1971. évi Montreali Egyezmény a polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről.

- [3] A légi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb cselekményekről szóló Tokióban, az 1963. évi szeptember hó 14. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1971. évi 24. törvényerejű rendelet.
- [4] A nemzetközi polgári repülésről Chicagóban, az 1944. évi december hó 7. napján aláírt Egyezmény és az annak módosításáról szóló jegyzőkönyvek kihirdetéséről szóló 1971. évi 25. törvényerejű rendelet.
- [5] A légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről Hágában, az 1970. évi december hó 16. napján aláírt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1972. évi 8. törvényerejű rendelet.
- [6] 1973. évi Tokiói Egyezmény a légi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb cselekményekről.
- [7] 1973. évi New York-i Egyezmény a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről.
- [8] A polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Montrealban, az 1971. évi szeptember hó 23. napján aláírt egyezmény kihirdetéséről szóló 1973. évi 17. törvényerejű rendelet.
- [9] A nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXVIII. ülészakán, az 1973. évi december hó 14. napján elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1977. évi 22. törvényerejű rendelet.
- [10] 1979. évi New York-i Egyezmény a túszedés megelőzéséről.
- [11] A túszedés elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1987. évi 24. törvényerejű rendelet.
- [12] 1988. évi Római Egyezmény a tengeri hajózás biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről.
- [13] 1997. évi New York-i Egyezmény a terrorista bombatámadások visszaszorításáról.
- [14] 1999. évi New York-i Egyezmény a terrorizmus pénzügyi támogatásának visszaszorításáról.
- [15] A robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülészakán, 1997. december 15-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 2002. évi XXV. törvény.
- [16] A terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 2002. évi LIX. törvény.
- [17] 2005. évi New York-i Egyezmény a nukleáris terrorcselekmények visszaszorításáról.
- [18] 2005. évi Varsói Egyezmény a terrorizmus megelőzéséről.
- [19] 2005. évi Varsói Egyezmény a pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, valamint a terrorizmus finanszírozásáról.
- [20] A nukleáris terrorcselekmények visszaszorításáról szóló Nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 2007. évi XX. törvény.
- [21] Európai Unió Tanácsának 2002/475/IB kerethatározata a terrorizmus elleni küzdelemről.
- [22] Biztonsági Tanács 1368/2001. határozata.
- [23] Biztonsági Tanács 1378/2001. határozata.
- [24] Biztonsági Tanács 1368/2001. határozata.
- [25] 2004. évi Hágai Program.
- [26] 2010. évi Stockholmi program.